

Les millors obres de les lletres gironines (77)

Els Grans Comtes de Barcelona, de Santiago Sobrequés, apareix el 1961 en l'edició que dissenyà Jaume Vicens Vives d'una Història de Catalunya col·lectiva. La primera en ple franquisme, la de Ferran Soldevila apareix el 1962. El 1946 havia aparegut del mateix Soldevila Mèxic a l'exili. D'aquesta història amb el títol forçat de «Biografies Catalanes» ja ens hem ocupat de dos volums, un de Vicens (vegeu *Dominical* del **Diari de Girona** del 19 de gener de 2024) i un altre del mateix Sobrequés (6 de novembre de 2022). La projectada Història de Catalunya va canviar el nom en «Biografies Catalanes» però el públic culte, hàbil en llegir entre línies, va entendre que era la censura la provocadora de la variació.

L'obra té difusió, el mateix 1961 l'editorial Vicens Vives en feu difusió però el seu fundador mor sense poder veure l'obra editada. Sobrequés la hi dedica «A la memòria fraterna», diu l'endreuca. Certament Vicens fou promotor de la col·lecció i d'aquest llibre també. Malalt al llit arranca de Sobrequés el compromís, el març del 1960, de l'escriptura a la qual era reticent per raons intel·lectuals. Es l'última vegada que el veu viu.

A la «Presentació» del llibre, datada el febrer del 1961, exposa les dificultats i explica: «Jaume Vicens i Vives havia concebut aquesta col·lecció de Biografies Catalanes no com un treball, diríem, d'investigació directa o de primera mà, més aviat com un compendi, una ordenació o una interpretació de la bibliografia existent fins a la data, de cada època o de cada regnat. De fet, els autors, començant per ell mateix (volums VIII i XI de la sèrie), ultrapassaren aquests objectius. Cada un d'ells ens ha anat oferint veritables aportacions, remarcables novetats, fites decisives en el camí de la veritat, fruit d'investigacions i estudis seriosos de vers especialistes. Tots ells, menys l'autor d'aquest llibre. No arribaré a dir que no he posat el peu en els arxius. Però ho he hagut de fer amb objectius ben limitats, per verificar dates que considerava errònies, completar documents incomplets, comprovar textos confusos..., no pas amb la intenció de realitzar exploracions sistemàtiques. Així, doncs, no he descobert res ni he arribat a cap resultat sensacional, d'aquells que fan rectificar les històries. Únicament en alguns punts crec haver-me acostat més a la veritat que els autors que m'han precedit i la circumstància afortunada d'haver pogut disposar còmodament del tresor documental del 'Liber feudorum' i del 'Cartoral de Sant Cugat', que no havien pogut tenir els meus antecessors, m'ha permès, tal vegada, de moure'm amb una més gran agilitat i poder enfocar algunes qüestions des d'uns angles d'una certa novetat. Fora d'això, crec haver rectificat algunes qüestions secundàries i haver-ne corregides i ordenades algunes altres. I això és tot.»

Obra de referència

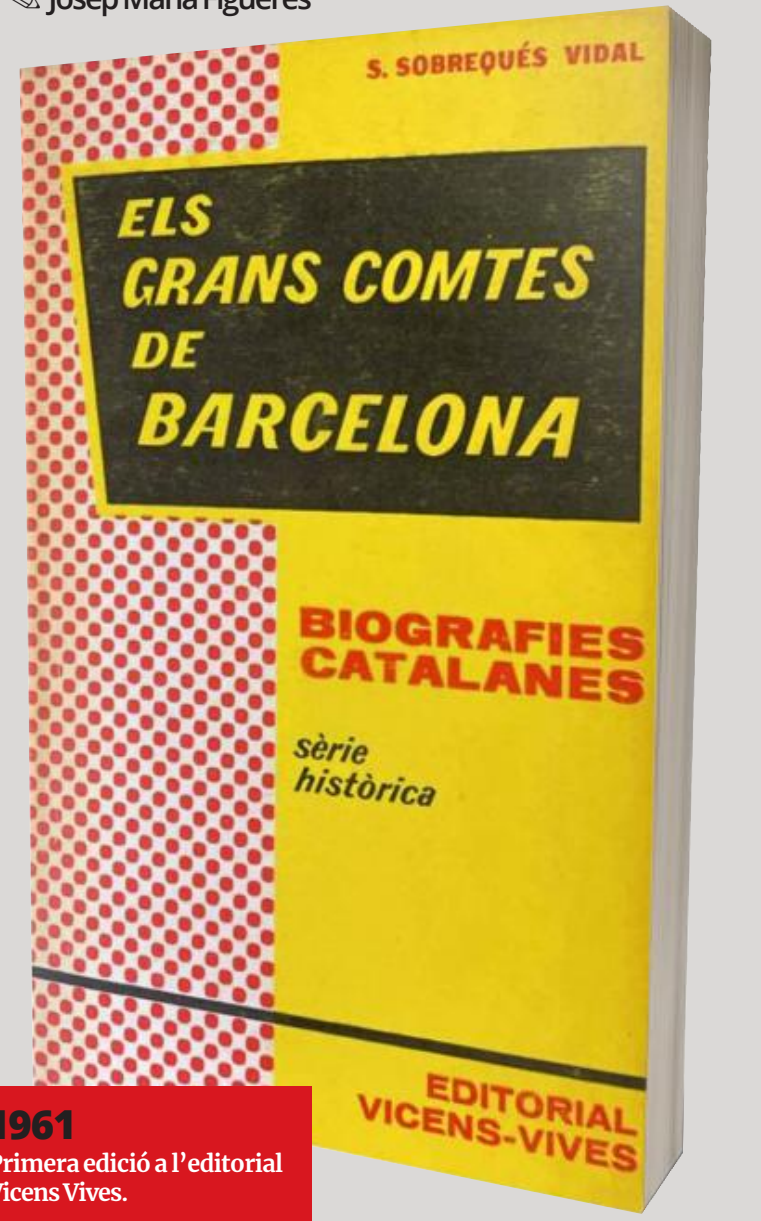
A la darrera edició, Gaspar Feliu escriu el pròleg, l'octubre de 2011, i en diu que, ras i curt, continua essent obra de referència. Ultra els estudis acadèmics encara avui importants i consultats caldria socialment fer referència a la labor de divulgació escolar, tant

Els Grans Comtes de Barcelona

La informació editorial recent la qualifica d'obra bàsica per conèixer com es va formar entre els segles X i XI la Catalunya medieval, que perviuria fins a principis del segle XVIII. I certament ho és de bàsica. Ramon Borrell, Berenguer Ramon i els Ramon Berenguer configuraren al voltant dels comtats de Barcelona, Girona i Solsona el nucli polític central del Principat de Catalunya. Santiago Sobrequés s'hi va capbussar i ens ho explica.

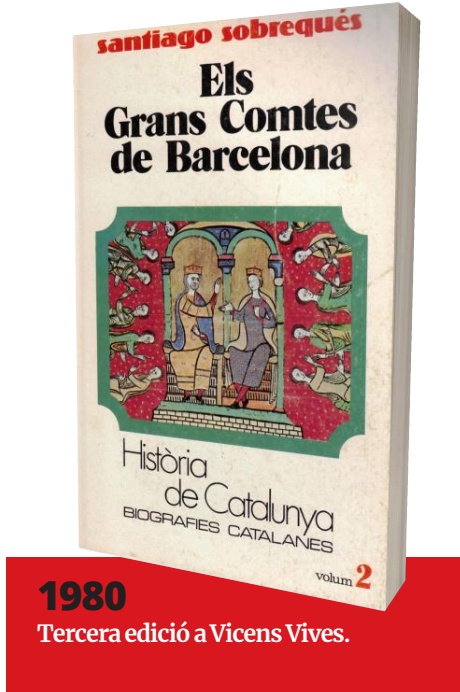
Notable estudi de la Història de Catalunya, en ple franquisme

 Josep Maria Figueres

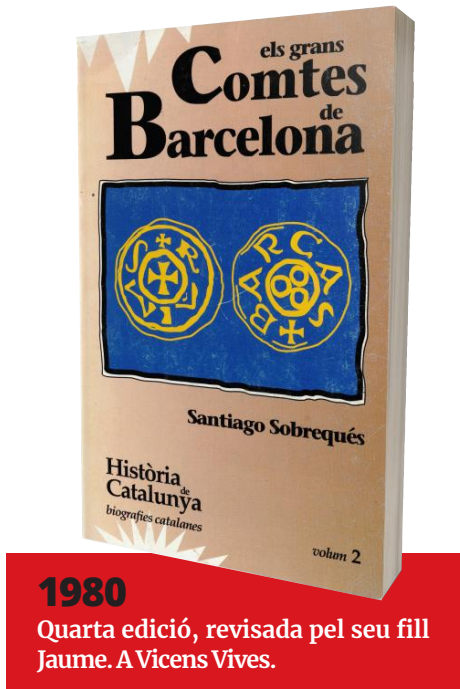
1961

Primera edició a l'editorial Vicens Vives.

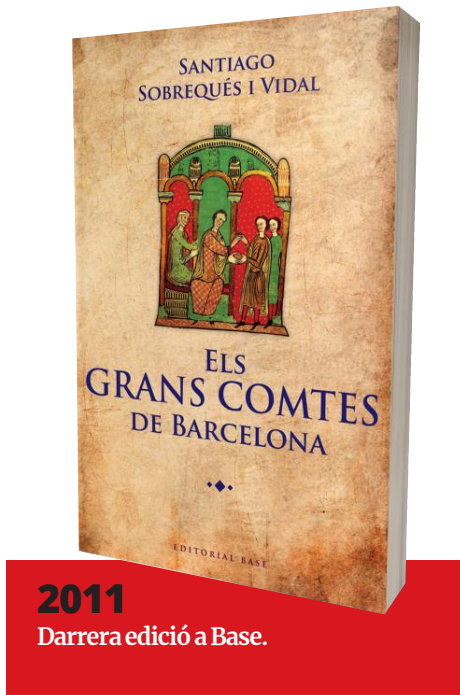
1980

Tercera edició a Vicens Vives.

1980

Quarta edició, revisada pel seu fill Jaume. A Vicens Vives.

2011

Darrera edició a Base.

de Vicens Vives com d'ell amb els manuals i potser en parlarem un altre dia però en conjunt Sobrequés com assenyala el seu biògraf, el també gironí Josep Clara, en el llibre *Santiago Sobrequés i Vidal. La història al servei d'un país* (Base, 2011) el qualifica com un historiador medievalista de primer rengle i en recull els testimonis favorables que rep, així Ferran Soldevila a *Serra d'Or* en diu que era «sòlidament fonamentada», Miquel Coll i Alentorn diu que és «una de les obres més reeixides de Sobrequés» i afegeix que l'autor és «una gran personalitat d'escriptor».

Els elogis, doncs, s'han prodigat. Manuel Riu a *Índice Histórico Español*, Ramon d'Abadal a *Destino* i altres seran elogiosos tot i les limitacions d'època i documentació, com retreu Pierre Bonnassie, que el situa en un alt rang tot i lamentar que hi hagi la rigidesa de la història per regnats.

Un home bo i treballador

Josep Clara escriu: «Tots els testimoniatges coincideixen a remarcar que Santiago Sobrequés Vidal va ser un home bo i un gran treballador, un home de pau i de concòrdia, capaç de donar la mà sempre que calgués; un gironí orgullós de ser-ne, obstinat a servir la ciutat on va néixer i el país de tots. Era dels que feia pinya i deixava fer; no d'aquells altres que posen traves a les iniciatives si d'antuvi no es compta amb ells. De Sobrequés podria dir-se, perfectament, allò que ell mateix va escriure del seu amic Eduard Valentí Fiol: 'Era poc amic d'exhibicionismes i de propagandes fules'. Tot i que la seva vida es truncà massa aviat, és ben evident que es va acomplir aquella profecia que Jaume Vicens li va formular, íntimament, l'any 1954: 'Cada vegada estic més convençut del paper que et pertocarà en el futur intel·lectual de Catalunya i, concretament, en el de Girona'. Sobrequés, certament, va esdevenir una referència obligada en el camp historiogràfic per l'obra definida, i també es va fer un nom en sentit més ampli dins la nostra col·lectivitat. Per la tasca més pròpiament erudita, Santiago Sobrequés va ser un historiador medievalista de primer rengle. Jordi Nadal, en els primers moments d'enyoraina, s'atreví a escriure: *'Tanto por la amplitud de los temas, cuanto por la variedad de los enfoques, Santiago Sobrequés ha-brá sido, probablemente, el medievalista catalán más completo de los últimos treinta años'*. Passats els anys, també Pierre Vilar, en un dels pròlegs als volums de la Història de Catalunya, dirigida per ell mateix i publicada per Edicions 62, no ha dubtat a esmentar el nom de Sobrequés al costat dels d'Abadal, Soldevila i Vicens al l'hora de recordar els millors medievalistes del moment.»

La seva implicació amb Girona el converteix en un dels personatges més rellevants oi més quan no només en fou originari sinó que hi visqué a diferència d'altres historiadors que la portaven al cor però l'hagueren de deixar encara que fos a contracor.

«L'èxit de l'expedició de l'any 1010, noves necessitats de numerari i les suggestives pressions dels prohoms musulmans que es disputaven el poder a Còrdova, degueren incitar el comte Ramon a emprendre una nova aventura. Resta fora de dubte que això fou una conseqüència de la seva aliança militar amb Mundhir, a qui Jairan, antic general i client esclau d'al-Mansur, havia atret el seu partit. Jairan havia ajudat l'africà All ben Hammud a desbancar del poder el nostre conegut Sulaiman (1 de juliol de 1016), però més tard renyí amb All i patrocinà la restauració dels omeies en el tron califal en la persona d'Abderraman al-Murtada, un besnét d'Abderraman III, que residia a València. Poc després del març de 1017 Jairan s'alià amb Mundhir, i el més versemblant és que aquest li prometé l'ajuda catalana. Seguint fonts sarraïnes, Dozy diu que el mateix any 1017 Mundhir va marxar a Andalusia acompanyat del seu aliat Ramon de Barcelona. Pel novembre d'aquest any, All sortia de Còrdova camí de Guadix per combatre els seus enemics, però no hi va arribar a haver lluita a causa del mal temps. Llavors Ramon Borrell degué abandonar el comandament de les seves forces, potser sentint-se malalt, i retornà a Catalunya, on moria en plena flor de la vida (45 anys) segurament el mes d'abril de

Un fragment Expedició a Andalusia

La prosa de Sobrequés és explícita, es ceneix a les dades, a les referències documentals, les notes, que no incloem, són sempre abundoses i presentem un episodi rellevant que acosta al que succeí ara fa un mil·lenni.

1018. Aquesta data fou fixada per Bofarull contra el parer dels benedictins Devic i Vaissete i altres autors que la dataven el 1017. El cadàver del jove comte fou enterrat en el claustre de l'antiga catedral barcelonina de la Santa Creu la qual Ramon Borrell llegà en el seu testament una gran deixa en or. La versió dels autors benedictins, que

fan morir el comte lluitant contra l'Islam, precisament defensant Barcelona contra unes incursions de Mundhir, no sembla tenir cap fonament seriós.

Les tropes catalanes que havien restat a Andalusia sota el comandament de Sulaiman ben Hud, capità de Mundhir, eren a Jaén per l'abril de 1018 i tot seguit a Granada, on es lliurà la batalla decisiva. Per cert que s'acreditaren de lleials i valeroses resistint-se a secundar la defecció de Jairan i del mateix Mundhir, els quals abandonaren ignominiosament el seu protegit (Abderraman IV al-Murtada) en plena batalla. Amb desfeta del pretendent omeia, degueren retornar a Catalunya amb Mundhir.

L'esmentat poema necrològic de Ripoll es desfà en elogis del comte difunt: *lux ingens patriae, gloria terrae, princeps egregius semper in orbe*, i altres. Tot i reconeixent el valor relatiu d'aquestes expressions encomiàstiques, hem de reconèixer que Ramon Borrell, estreny i ardit guerrer, restaurador i eixamplador de la terra, gran aplegador d'or i riqueses i el primer dels dinastes catalans que projectà les forces dels petits comtats en la gran política d'Yspania, mort en plena joventut quan el seu poble podia esperar d'ell una actuació de volada progressiva, sembla ésser-ne ben mereixedor».

L'obra de Santiago Sobrequés vista pel seu fill, Jaume Sobrequés

l'obra de referència sobre el tema i per tant posar-la a l'abast de les noves generacions està plenament justificat. Que un llibre es mantingui durant cinquanta anys com a obra de referència no és gens fàcil; *Els Grans Comtes* ho ha aconseguit sobretot per dues raons: perquè es tracta d'una obra de gran solidesa, que culmina la depuració dels fets de la història política catalana iniciada per Antoni de Bofarull i continuada principalment per Rovira i Virgili i per Ferran Soldevila i, d'altra banda, pot dedicar més espai a l'època que no pas els historiadors suara citats. És, sense cap dubte, una història positivista en el sentit que la seva primera preocupació és l'establiment dels fets; i això és un gran mèrit, tot i el menyspreu del positivisme, de moda entre els historiadors. De fet, llegint el llibre avui, l'esforç per destriar el gra de la palla, per deixar fora de circulació les fàbules de vells historiadors com Pujades o Roig i Jalpi entre molts d'altres, pot semblar desmesurat. Però ho pot semblar precisament perquè ens l'hem trobat fet, perquè Sobrequés va liquidar la ganga anterior pacientment, punt per punt, discutint les diferents versions, apellant a la documentació i la bibliografia més segura i suggerint hipòtesis més lògiques quan tot i això els fets resultaven de mal aclarir.»

reedicions. La darrera, pel net de Sobrequés i Vidal, de nom també Santiago, és a la seva editorial Base, amb un pròleg del prestigiós medievalista Gaspar Feliu i Monfort.»

Gaspar Feliu a la introducció de la darrera edició valora la pertinència de la reedició i escriu: «Reeditar una obra que ha complert mig segle planteja de seguida la pregunta de quin és el seu valor actual. La resposta és en el cas d'*Els Grans Comtes* molt senzilla: ras i curt, continua essent